

УДК 821.161.2

DOI 10.34142/2312-1076.2022.2.100.02

Ольга Лук'янова

**ТРИЛОГІЯ «МЕТЕЛИКИ НА ШПИЛЬКАХ»
ІРИНИ ВІЛЬДЕ ЯК BILDUNGSROMAN**

Abstract

The proposed research is devoted to the analysis of Irina Wilde's trilogy "Butterflies on Pins" ("Butterflies on Pins", 1935; "It's Eight O'clock", 1935; "Adult Children", 1939) in the context of such a genre type of novel as the Bildungsroman, the dominant content of which is a moral, psychological and social development of the protagonist's personality. A modern, "post-modern" variant of the classic educational novel is an initiation novel, which is always concerned with an existential turn in the hero's consciousness, his qualitative inner change, where the life situation itself serves as an instance of initiation. The research methodology involves the use of the "close reading" method – slow and careful reading of the text.

The protagonist of the trilogy – Darka Popovych – is in search of self-actualization; an important aspect in the process of self-discovery, around which a lot of plot collisions are built (we are talking about both external and internal psychological plot), is a woman's sensual experience (discovering her own body, first teenage eros, etc.). This is a story (especially in the second part) about the phenomenon of teenage girl friendship, about different types of sisterhood, which is tested, in particular, by falling in love with the same guy.

Among the urgent problems articulated by Iryna Wilde in the trilogy are the problem of patriarchal traditions and norms that traumatize the girl's psyche, limit the development of a woman, as well as the problem of the formation of nationally conscious youth,

a new generation in general, the importance of a family atmosphere in this process.

Focusing on the mental condition of the individual – her inner experiences, impressions, changes in mood, feelings, and thoughts – allows us to talk about the inclination for the writer's creative work to the aesthetic bases of impressionism literature. However, the fragmentarity, mosaicity of the narration is also one of the features of the Bildungsroman, the proximity to which we are trying to prove in this article.

Keywords: Bildungsroman, initiation, female experience, physicality, psychologism.

Анотація

Пропонована розвідка присвячена аналізу трилогії Ірини Вільде «Метелики на шпильках» («Метелики на шпильках», 1935; «Б'є восьма», 1935; «Повнолітні діти», 1939) в контексті такого жанрового різновиду роману, як Bildungsroman, змістовою домінантою якого є моральне, психологічне й соціальне становлення особистості головного героя. Сучасним, «постмодерним», варіантом класичного роману виховання є роман ініціації, який завжди пов'язаний з екзистенційним поворотом у свідомості героя, його якісною внутрішньою зміною, де сама життєва ситуація виконує функцію інстанції посвячення. Методологія дослідження передбачає використання методу close reading («близького читання») – повільного й прискіпливого прочитання тексту.

Головна героїня трилогії – Дарка Попович – перебуває в пошуку самоактуалізації; важливим аспектом у процесі самопізнання, довкола якого вибудовується чимало сюжетних колізій (йдеться як про зовнішній, так і про внутрішній психологічний сюжет), є жіночий чуттєвий досвід (відкриття власного тіла, перший підлітковий ерос тощо). Це історія (особливо в другій частині) про феномен підліткової дівчачої

дружби, про різні види сестринства, що випробовується, зокрема, закоханістю в того самого хлопця.

Серед нагальних проблем, проартикульованих Іриною Вільде в трилогії, є проблема патріархальних традицій і норм, які травматизують дівочу психіку, обмежують становлення жінки, а також проблема формування національно свідомої молоді, нового покоління загалом, важливість родинної атмосфери в цьому процесі.

Зосередження на психологічному стані особистості – її внутрішніх переживаннях, враженнях, зміні настроїв, почуттів, думок – дозволяє говорити про тяжіння творчості письменниці до естетичних засад літератури імпресіонізму. Проте фрагментарність, мозаїчність оповіді є так само однією з ознак *Bildungsroman*'у, доведення близькості до якого становить мету цієї статті.

Ключові слова: *Bildungsroman*, ініціація, жіночий досвід, тілесність, психологізм.

Вступ

Ірина Вільде (Дарина Макогон) вважається однією з найцікавіших постатей літературного життя Галичини 30-х років ХХ століття. І попри те, що *opus magnum* письменниці став роман «Сестри Річинські» (Забужко, 2014; Стасіневич, 2018), виданий значно пізніше, модерністський стиль (Агеєва, 2008; Баган, 2007; Карач, 2019; Поліщук, 2014) авторки сформувався саме в передвоєнне десятиліття. Його ознаками є передусім поглиблений психологізм, виразна імпресіоністична складова – це «... проза стишеної інтимності, тонкого нюансування настроїв, імпресіоністичної зосередженості на півтонах, напливності й непостійності довколишнього світу й людської сутності» (Агеєва, 2008: 346). Схожу думку висловлює Олег Баган: «Ядро експресивності її стилю зміщується від соціальної панорамності до інтимної

пародоксальності світопереживань... Тому її проза завжди таїть у собі легку імпульсивність, несподівано-химерне переосмислення буденності і звичайності» (Баган, 2007). Також варто говорити про підкреслену жіночу ідентичність її героїв, а отже, твори Ірини Вільде демонструють «винятково тонке – у контексті всієї української модерної літератури – нюансування особливостей саме жіночого, незрідка травматичного, досвіду» (Агеєва, 2008: 128).

Водночас це література, яка «чарувала своєю легкістю» (Баган, 2007); з лекції Тараса Прохаська: «...всі ці інтелігентські пошуки, всі ці обговорення різних речей є присутні у всіх її повістях, але вони написані справді легко, цікаво, гарно» (Прохасько, 2014).

У ранніх творах Ірини Вільде «Метелики на шпильках» (1935), «Б'є восьма» (1935), «Повнолітні діти» (1939), що являють собою повістевий цикл, об'єднаний історією становлення особистості Одарки (Дарки) Попович, бачимо, «можливо, найодвертіше виповідання досвіду жіночого дорослішання як пізнання себе самої» (Агеєва, 2008: 129). Власне, це дає підстави розглядати трилогію в контексті Bildungsroman – роману про розвиток і формування центрального персонажа, – що є метою пропонованої розвідки.

Методологія і методи дослідження

Під час роботи був використаний метод «близького читання» (creative reading, або close reading), що передбачає повільне й уважне читання, прискіпливий, критичний аналіз тексту, зосередження на тому, як він написаний.

Результати та дискусії

Роман виховання – різновид роману, у центрі якого є процес формування особистості, «образ людини у процесі становлення» (Бахтин, 1979: 198). Сюжет роману виховання будується на основних і неминучих зазвичай моментах усякого життєвого шляху: народження, дитинство, роки навчання, шлюб, влаштування життєвої долі, праця, смерть. Звідси

домінування біографічного часу над історичним, його циклічність, прискореність або сповільненість залежно від етапів життя. Роман виховання переважно завершується моментом становлення героя в суспільстві / здобуття справжнього місця в житті й знаходженням внутрішньої гармонії, істинного «Я», що майже збігається з періодом зрілості (Попов, 2001).

Водночас героєві доводиться пройти через низку випробувань (втрата ілюзій, соціальна несправедливість, інтелектуальна чи фізична нерівність, расові, національні, класово-станові відмінності, лицемірство суспільства, проблема «батьків і дітей» тощо). Отже, вельми важливим у романі виховання є мотив ініціації, що дозволило сучасним дослідникам говорити окремо про роман ініціації як «інваріантну форму» цього жанру, що зберігає основні жанроутворювальні характеристики роману виховання, трансформуючи їх (Шалимова, 2014: 268).

Пшемислав Чаплінський визначає роман ініціації як «нарацію про дозрівання, процес дорослішання, про втрату стану невинності та вступ в етап гріха й досвіду» (Czapliński, 2005) – це оповідь про «посвячення» в доросле життя, «ритуал» переходу від дитинства до юності і зрілості, зокрема через переживання, пов'язані з фізіологічним розвитком і першим досвідом сексуального характеру, усвідомленням свого місця у світі й власного призначення, розумінням меж між дитинством і дорослим існуванням, собою теперішнім і собою колишнім (Гарасим, 2014: 102). Йдеться про екзистенційний переворот у свідомості героя, наслідком якого можуть бути якісні внутрішні зміни, прийняття себе й оточуючого світу. Якщо головна ідея роману виховання – це народження і становлення особистості, то для роману ініціації важливий прояв цієї особистості в дії.

Аналізуючи «Метелики на шпильках», Наталія Карач пише: «І. Вільде наповнила жанр соціально-побутової повісті

ознаками класичного роману виховання, насамперед за допомогою мотиву ініціації» (Карач, 2019: 93). Такою «точкою переходу головної героїні від дитинства у дорослий період свого існування» (Карач, 2019: 93) стало, на думку дослідниці, святкування Дарчиного чотирнадцятиліття («забава»): «“Тепер я вже, на правду, велика”, – формує словами весь свій досвід, всі прикрі розчарування, всі свої помічення, своє сирітство і солодкі надії. Все, все, що пережила й побачила в той вечір, змістилося в тому одному слові» (Вільде, 2007).

Загалом біографія в романі ініціації подається переривчасто, «пунктиром», оповідь не відтворює послідовно весь процес дорослішання, а зосереджена на моменті досягнення зрілості, що сприймається як «біографічна цезура» (І. Адельгейм) – відповідно кожна з повістей циклу (як окремий завершений твір) має такий момент – черговий етап на шляху самопізнання, пошуку світоглядно-ціннісних орієнтацій, визначення пріоритетів. «Червоною ниткою» крізь усю трилогію проходить тема кохання Дарки до Богдана Данилюка (Данка).

Історія дорослішання Дарки починається символічним жестом – даруванням своїх ляльок меншій подрузі. У «Метеликах на шпильках» Ірина Вільде переконливо зображує внутрішній світ дівчинки-тінейджерки: її «мрії, що про них ніхто не знав» (Вільде, 2007), любовні переживання («Поцілуй... поцілуй тепер мене... – безсоромно просять Дарчині очі... – Ніхто не буде бачити, ніхто не буде знати...» (Вільде, 2007); «Те саміське і зі мною твориться... Так самісько і я без цілі блукаю по селу, щоб його зустріти. Такий заміський жаль і я до нього маю, що він забув мене. Навіть так само хочу, щоб тепер нікого не було в цьому садочку, крім нас» (Вільде, 2007)), ревності, невпевненість у собі / незадоволення власною зовнішністю («Щось прорізує навскоси свідомість, і нова правда, гіркіша від полину, стає перед очі: Оріська не має веснянок. Оріська має зуби

рівненькі, якби хто на них міру брав. ... Хочеться впасти на землю і нігтями до крові здирати з носа й чола ті погані, зухвалі веснянки» (Вільде, 2007)), бажання, щоб прийняли до гурту «дорослих». Авторка демонструє неабияку точність у змалюванні психологічних реакцій підлітків, які ще соромляться виявляти свої почуття – «мусять скриватись із своїми почуваннями перед старшим від себе» (Вільде, 2007).

Головна героїня – «розумна дівчинка», горда, бунтівнича натура; підлітковий максималізм штовхає Дарку на конфлікт із батьками – вона будь-що хоче вчитися грати на фортепіано, бо це шлях до серця Данка – його жінка має бути «музикальною».

Але, незважаючи на деякі непорозуміння з батьками, образи, десь розчарування, дівчина зростає в атмосфері родинного тепла й любові: «...Дарка опиняється у маминих раменах... Лежать притулені до себе так близько, що Дарка чує, як б'ючка на маминій шиї вибиває такт. Щасливі собою і своєю любов'ю, не відриваються одна від одної, нерозривні, з'єднані в одно так, як тоді, заки ще Дарка світ побачила» (Вільде, 2007).

Повісті Ірини Вільде 30-х років визначала, як на тогочасний контекст, авторська відвертість, готовність торкатися суворо табуйованих речей, а саме фізіологічного аспекту в стосунках статей. Потрясінням стає для Дарки відкриття того, що батьки мають власне сексуальне життя: «Так припадково довідалася Дарка про те, що відбирало їй сон, охоту до життя й їжі. Це були страшні дні: її мама мала мати дитину. Дарка не розуміла самого акту породу. ... Але під порогом свідомости товклося вже десь неясне передчуття, здогади, що їх навіяли недоскази служби й сусідок, статочних молодичь з соромливими очима й масними словами про те, якою дорогою дістається та дитина до лона матері.

А це була безсоромність... безсоромність... безсоромність... І, власне, цього не могла мамі дарувати. Особливо мамі, своїй “мамусі”, яку не боялася гріха до Матінки Божої порівнювати. Коли думала, коли уявляла собі, що та мама... <...> На тата теж не могла дивитись. Гордила ним явно й уникала стрічі віч-на-віч. Видався їй тепер нікчемним, безсоромним облудником, що береться дітей виховувати, а сам творить щось таке, що аж голосно соромно назвати. <...> Світ від цього видався таким брудним» (Вільде, 2007).

Пуританська патріархальна мораль замовчувала теми, пов'язані з тілесністю, накидаючи хибне почуття гріховності й провини. Але ця сама мораль аж ніяк не означала захищеність жінки, дівчинки від брутального насильства: чи не перший чуттєвий досвід Дарки – негативний, досвід зіткнення із харасментом, вчиненим дорослим 38-річним чоловіком (родичем і другом родини!). Цей акт насильства відбувається двічі, вдруге – під час ніби невинної гри в «пошту», коли дівчина мала залишитись у темній кімнаті з кимось із гостей: «Зразу Дарка не бачить ані стін, ані вуйка. Потім скорше, ніж вуйка, чує коло себе неприємний, омліваючий сопух переферментованого з квасами жолудковими вина. “Вуйко п'яний” – прояснюється їй у голові і хоче втікати звідси. Втікати! Але скорше, як вона за клямку, хватають її сильні, безоглядні, заборчі рамена. “Він мене вдусить...” – звідкись така думка. “М-м-м”, – вона хоче кричати, але тугий, слизький і якийсь такий неприродно великий, як у корови, язик безлично привалює їй уста і добирається до середини уст. Дарка кидається головою вліво, щоб оборонити уста... аж чує, що чужа рука повзе по її тілі. Поволи, з притиском повзе щораз вище, щораз вище, аж намагає груди. Це вже болить! Вона відривається якимось від того язика і з усією злістю, з усім страхом впирається своїми здоровими зубами в ту руку на грудях» (Вільде, 2007).

Налякана Дарка шукає підтримки («оборони») в матері, але наштотується на нерозуміння дорослих, їхнє бажання перевести все на жарт, лицемірно удаючи, що нічого не сталося; ба більше: Дарка сама винна так «по-дикому поводитись», але «вуйко не гнівається» (!) – фактично Ірина Вільде вже тоді порушила питання про стигматизацію жертв сексуального насилля.

Дівчина відстежує, що в суспільстві панують подвійні стандарти поведінки: їй не можна залишатися в саду наодинці з Данком, бо «так не робиться», проте сумнівна «забава» є санкціонована, «під “їх оком”»; вона доходить висновку щодо облудності зовнішньої благопристойності й гарного тону. Головна героїня, як пише Віра Агєєва, «відкриває безліч нового, неочікуваного... і в собі самій, зокрема й тому, що жіночий образ, сформований вихованням, поведінкові стандарти й моральні приписи, нав'язувані дорослими, входять у суперечність з її власним досвідом пробудженої чуттєвості» (Агєєва, 2008: 128).

Перший етап дорослішання, перетворення на жінку («маленька жіночка»), передусім фізіологічно, завершується появою перших місячних, до чого Дарка виявляється зовсім не підготованою (подруга Ориська знає так само мало). Заказаність знання про власне тіло нерідко ставала причиною психологічної травми: змучена болем, страшними підозрами й здогадами – «Одно лише знає певно: це щось, чого треба соромитись» (Вільде, 2007), – дівчина наважується втекти з дому. Просте, природне питання до матері, чому вона не пояснила всього раніше, залишається без відповіді.

Спроба Ірини Вільде відверто говорити про жіночий тілесний досвід, травматичні наслідки, пов'язані з незнанням власного тіла, часом сприймалася критиками-чоловіками упереджено: так, Микола Гнатишак закинув авторці «Метеликів на шпильках» те, що вона «впадає в атмосферу

брутального натуралізму» (Гнатишак, 2014: 305). А отже, письменниця зачепила справді актуальну для свого часу і своєї статі проблему, повернення до якої відбулося лише в сучасній прозі.

Першій повісті трилогії властиві відвертість, безпосередність і щирість оповіді, суб'єктивний характер нарації, сконцентрованої на баченні головної героїні з її любовними переживаннями, фізіологічним дорослішанням, життєвими відкриттями психологічного змісту, схильністю надавати подіям і предметам певного символізму тощо. У наступній повісті «Б'є восьма» тенденція до переміщення центру тяжіння розповіді зі сфери зовнішньої події до внутрішньої свідомості й підсвідомості зберігається.

Тут психологія дорослішання розкривається на тлі навчання Дарки в українській жіночій гімназії в Чернівцях і того, як вона вибудовує стосунки саме з подругами. Йдеться про феномен сестринства, колізії жіночої приязні, яка іноді переходить у закоханість (Дарка і Стефа Сидір). Така дівоча дружба сповнена взаємної ніжності, прагнення душевного й тілесного контакту, насолоди дотику, замилювання зовнішністю тощо: «...обличчя Стефи – кольору чайної троянди – таке чисте, що можна було б на ньому вгледіти тінь від крильця комахинки. Все раптом у цій Стефі починає їй страшенно подобатися» (Вільде, 2007). Для Дарки «немає вже вагань, що вона Стефу любить з усіх подружок найбільше» (Вільде, 2007). Але в цьому товаришуванні також можливі й підозри, і ревності, і біль: «між приятельками, “найкращими подругами”, став профіль хлопчини на рисунковому папері» (Вільде, 2007) – Данка Данилюка.

Інший тип сестринства складається в Дарки з розумною, вольовою, а проте негарною Наталкою Оріховською. Їх єднає спільність ідеї, небезпека боротьби. У критичній ситуації саме Оріховська бере Дарку під свою опіку, рятує від нестерпної самотності й відчуття тяжкої

кривди: «Дарка вичуває в цьому фізичному зближенні з цією, може, найменше принадною дівчиною на всю класу якесь вище, духове споріднення» (Вільде, 2007).

Якщо «Метелики на шпильках» – позаідеологічний текст, де національне питання зачеплене пунктирно (героїня поки байдужа до нього), то у повісті «Б'є восьма» виразною є лінія становлення українства на Буковині за часів Румунії. На думку Олега Багана, Ірина Вільде «зробила основною темою моральне протистояння, ідейне і національне гартування своїх головних героїв» (Баган, 2007) і, власне, «дозрівання героїні, Дарки Попович, щільно пов'язане з її національним самоусвідомленням» (Баган, 2007).

Момент ініціації в творі – ситуація вибору, що в ній опиняється Дарка: пристати чи ні до гурту учнів, які вирішили бойкотувати виступ хору на честь румунського міністра попри можливі серйозні наслідки («Найбільше – можуть нас з гімназії повиганяти... найвище – можуть нам гімназію розпустити» (Вільде, 2007)). Дівчина якийсь час вагається, адже не хоче засмутити батьків, боїться їх розчарувати: «Що скаже мама, коли довідається, що її доня, її гордість, не закінчить навчання, не доб'ється ніколи матури, не дістанеться до університету ніколи-ніколи! А що скаже на те все... татусь?» (Вільде, 2007). Дарка таки наважується заплатити свою ціну «за цю нашу Україну» – вона втрачає Данка. Національна ідея, що нею так перейнялася дівчина, байдужа талановитому амбітному музиканту Данилюку: той певен, що рішення товаришів помилкове, і погоджується на нього лише, щоб його не вважали зрадником і боягузом.

Дарка остаточно визначилася, і, попри пережиті сумніви, самозречення, жертви й біль, має глибоке внутрішнє переконання, що вчиняє правильно. У третій повісті «Повнолітні діти» герої виступають вже більш зрілими, упевненими у своїх кроках у житті.

Минуло 8 років. Дарка, вже «повнолітня» студентка, залишила Бухарест, щоб продовжити навчання в університеті в Чернівцях. Дівчині подобається ритм міського життя; йдучи серед юрби вечірньою вулицею, вона зізнається в любові цьому місту, що має в собі щось зі Сходу: «А це ж романтика: вийти собі ввечір на Панську, вплестись у барвистий хоровод, почувати себе якоюсь частинкою цього напарфумованого колективу, бачити довкола себе типи різних рас, ловити звуки бодай п'яти мов і... мати ту ілюзію, що проходжуєшся вулицями Касабланки» (Вільде, 2007).

Дослідники звертають увагу на урбаністичну тенденцію в творчості письменниці: Ірина Вільде пропонує художній концепт енергетики міста; її герої – переважно люди епохи метушливо-практичного урбанізму. Трилогія «Метелики на шпильках» виражала ще й ментальний настрій устремління до міста, до творення нового стилю життя (Баган, 2007) – життя у світі, де сучасна жінка має широке поле можливостей (авторці йшлося про жіноче рівноправство), а Дарка – це такий тип людини пошукового неспокою. Вона зізнається, що жадібна до життя, схильна поетизувати його щоденні прояви: «Ви можете сміятись з мене, але я не раз не можу погамуватися від радості, що... просто, що живу. Знаєте, Мірош, життя – це страшенно цікавий процес» (Вільде, 2007).

Центральною темою третьої частини стають стосунки між чоловіком і жінкою, передусім їх фізичний бік. Дарка визнає, що незважаючи на свої 22 роки «не знає, як поставитись до такого елементарного, життєвого питання, як взаємини між жінкою і чоловіком!» (Вільде, 2007), або чи важлива для жінки пристрась («жага») так само, як для чоловіків, чи їй вистачає самого материнського інстинкту? Про брак відповідного знання говорить і заміжня Дарчина подруга Зоя: «Найважливіше, – майте це на увазі, Даронько, як підете заміж, – щоб жінка була досить розумна й досить мужня, щоб не зрадити перед чоловіком тої відрази, що її

неодмінно почуває в перших місяцях подружжя. Потім, кажу ж вам, все від себе наладнюється. На мій погляд, річ у тому, що жінка просто дістає стать. Чи вам не здається, що з нас до шлюбу майже такі безстатеві істоти, як папороті в першому поколінні?» (Вільде, 2007).

Ми бачимо, що Ірина Вільде послідовно артикулює тему складності становлення емансипованої жінки у патріархальній спільноті, подвійних моральних стандартів («...як би це тобі сказати? теоретично признаю, що цілуватися для самої фізичної насолоди поцілунку... то, як би сказала Оля, “свинство”. Хоч з другої сторони... це в мене засильне, загарне, зацире, щоб я могла його “свинством” назвати. Скажи, чи не маю я рації, коли кажу, що світ холерно смішний? Ти тільки “вистав” собі: любов пари голубів – то поезія. Любов пари людей – то свинство» (Вільде, 2007)), де насправді репресованою виявляється не так сексуальність, як розмова про секс.

Дарка встигла заручитися із Стефком Підгірським («Він був такий дуже нещасливий..., а вона мала таке спочутливе, жіноче серце...» (Вільде, 2007)), однак хоче завершити навчання. Їхні стосунки поки цілком платонічні, «сестринно-братерські»; часом Дарці хотілося б, щоб вони були більш темпераментні, проте коли Стефко «вибухає» пристрасною, Дарка нічого не відчуває – «коли він горів увесь, вона була холодна, трохи лише перестрашена і не відповіла йому ні одним своїм нервом» (Вільде, 2007).

По-іншому реагує тіло Дарки на присутність Богдана Данилюка, що їхні дороги знову перетнулися в Чернівцях: «Нічого більше. Але в цій самій присвійній формі, в цім однім, короткім “мені” – було все. Брутальність мужчини, його ніжність, влада над жінкою, його покора супроти неї, надія і певність переможця. Воно вдарило у Дарку, як заграва пожежі» (Вільде, 2007). Дівчина збентежена цими новими відчуттями. Її

сумнівні щодо майбутнього шлюбу зі Стефком стають сильнішими.

Усвідомлене рішення Дарки – розірвати заручини – ще один щабель посвяти (ініціації) героїні в доросле відповідальне життя. Дарка дуже хоче дитину – бути матір'ю для дівчини важливіше за поклик ідеї («... героїчна смерть не для неї призначена. Їй призначено жити і ціною свого організму давати життя новим, людським істотам» (Вільде, 2007)), – а тому слідувати велінню душі є для неї першорядним саме в контексті розвою майбутніх поколінь: «...але я, насправду, цілим серцем, своєю волею хочу, щоб мої діти творили нову, сильну, шляхетну расу. <...> Нове покоління... здорові, з добрими нервами, зрівноважені, щоб знали, чого хочуть. Інакші, як ви... інакші, як ми. Мені здається, що саме ми, моє покоління є чимсь переходовим, ніби кладкою між вами і тими “новими”, сильними, що прийдуть по нас» (Вільде, 2007). Отже, звідси маємо вихід в площину творення модерної української нації.

Батьківська модель родини свідомо чи несвідомо успадковується дітьми – у стосунках батьків Дарка спостерігає щось більше, ніж любов, – дружбу – власне, це той ідеал подружнього життя, який вона бачить і для себе. Олег Баган зауважує: «Не випадково, архетип Землі замінюється в її [Ірини Вільде. – *О.Л.*] прозі архетипом Роду: індустріальна епоха з її гігантськими перебудовами матеріяльних умов соціуму і катаклізмами змушує людину по-новому задуматися над збереженням родинних святинь і прив'язань. Передусім для жінки в цьому буревію змін особливо важливим стає зберегти тепло родинності, тягlosti переживань, пройнятися духом поколінь...» (Баган, 2007).

Психологізм оповіді, зосередженої на внутрішній екзистенції особистості (рефлексії та емоції, імпульсивність, антитетичність почуттів, настроїв і думок), що визначає її мотивує її поведінку, тяжіє до техніки потоку свідомості,

монтажного й мозаїчного компонування нарації. Внутрішній світ героїв також конструюється роздумами, коментарями, власними світоглядними позиціями письменниці, особливо в повісті «Повнолітні діти», де, крім філософських міркувань, виразним є іронічний модус зображення.

Висновки

Отже, трилогія Ірини Вільде «Метелики на шпильках», змальовуючи складний підлітковий жіночий досвід, зокрема через приватні, інтимні речі, крізь призму взаємин із подругами, зі світом чоловіків (Данко, Орест, Стефко), демонструє пильний інтерес до психічного, фізіологічного, соціального аспектів буття молодого людини. У кожній з повістей зображений важливий етап емоційної ініціації Дарки Попович у процесі осягнення нею власного «Я», формування ставлення до людей і світу загалом, що дозволяє нам розглядати їх як цілісний Bildungsroman, який має відповідні жанрові ознаки: наявність конфлікту поколінь, ситуації ініціації; послаблення зовнішньої подіївості й посилення саморефлексії; сюжетну колажність; композиційну ступінчастість і поетапність тощо.

Література

- Агеєва, В. (2008). *Жіночий простір: феміністичний дискурс українського модернізму*. Київ: Факт.
- Баган, О. (2007). Коли серце, як на долоні. І. Вільде. *Метелики на шпильках. Б'є восьма. Повнолітні діти* (с. 3–12). Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження». Режим доступу: <https://booksonline.com.ua/view.php?book=29660>
- Бахтин, М. (1979). *Естетика словесного творчествa*. Москва: Искусство.
- Вільде, І. (2007). *Метелики на шпильках. Б'є восьма. Повнолітні діти*. Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження». Режим доступу: <https://booksonline.com.ua/view.php?book=29660>

- Гарасим, Т. (2014). Роман виховання та роман ініціації: типологічні збіги й відмінності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, Т. 1, 11, 102–105. Режим доступу: <http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v11/v11-1/29.pdf>
- Гнатишак, М. (2014). Жінки пишуть повісті. Н. Поліщук (Ред.). *Райська яблінка: Антологія української малої «жіночої» прози Галичини міжвоєнного періоду* (с. 302–305). Львів: ЛА «Піраміда».
- Забужко, О. (2014). Убити Дон Жуана: Леся Українка і жіноча література ХХ століття. Відновлено з https://www.youtube.com/watch?v=1KRp4hz_4So&t=7s
- Карач, Н. (2019). Психопоестичальна система І. Вільде у повісті «Метелики на шпильках». *Філологічний дискурс*, 9, 90–98. <https://doi.org/10.31475/fil.dys.2019.09.08>
- Поліщук, Н. (2014). Спокуса і аскеза «Райської яблінки»: модус жіночого модерністичного письма міжвоєнної Галичини. Н. Поліщук (Ред.). *Райська яблінка: Антологія української малої «жіночої» прози Галичини міжвоєнного періоду* (с. 9–38). Львів: ЛА «Піраміда».
- Попов, Ю. (2001). Роман виховання. А. Волков (Ред.). *Лексикон загального та порівняльного літературознавства*. Чернівці: Золоті литаври. Режим доступу: <http://litmisto.org.ua/?p=17512> (Онлайн-бібліотека української літератури)
- Прохасько, Т. (2014). Ірина Вільде: український письменник фейлетонної доби. Відновлено з https://www.youtube.com/watch?v=C-zpIKi_d6A
- Стасіневич, Є. (2018). Ірина Вільде. Відновлено з <https://www.youtube.com/watch?v=HeNdTYNGLSQ>
- Шалимова, Н. (2014). Роман инициации как инвариантная форма романа воспитания. *Вестник Красноярского государственного педагогического университета им. В.П. Астафьева*, 4 (30), 265–268. Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/roman-initsiatsii-kak-invariantnaya-forma-romana-vospitaniya/viewer>
- Czapliński, P. (2005). Wyzwania prozy polskiej lat dziewięćdziesiątych. Pobrano z <https://culture.pl/pl/artykul/wyzwania-prozy-polskiej-lat-dziewiecdziesiatych>

References

- Aheieva, V. (2008). *Zhinochyi prostir: feministychnyi dyskurs ukrainskoho modernizmu [Female Space. Feminist Discourse Ukrainian Modernism]*. Kyiv: Fakt.
- Bahan, O. (2007). Koly sertse, yak na doloni [When the Heart is in the Palm of Your Hand]. I. Vilde. *Metelyky na shpylkakh. Bie vosma. Povnolitni dity* (s. 3–12). Drohobych: Vydavnycha firma «Vidrodzhennia». Retrieved from: <https://booksonline.com.ua/view.php?book=29660>
- Bahtin, M. (1979). *Jestetika slovesnogo tvorchestva [Aesthetics of verbal creativity]*. Moskva: Iskustvo.
- Vilde, I. (2007). *Metelyky na shpylkakh. Bie vosma. Povnolitni dity [Butterflies on Pins. It's Eight O'clock. Adult Children]*. Drohobych: Vydavnycha firma «Vidrodzhennia». Retrieved from: <https://booksonline.com.ua/view.php?book=29660>
- Harasym, T. (2014). Roman vykhovannia ta roman initsiatsii: typolohichni zbihy y vidminnosti [Bildungsroman and Initiation Novel: Typological Similarities and Differences]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Filolohiia*, T. 1, 11, 102–105. Retrieved from: <http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v11/v11-1/29.pdf>
- Hnatyshak, M. (2014). Zhinky pyshut povisti [Women Write Stories]. N. Polishchuk (Red.). *Raiska yablinka: Antolohiia ukrainskoi maloi «zhinochoi» prozy Halychyny mizhvoiennoho periodu* (s. 302–305). Lviv: LA «Piramida».
- Zabuzhko, O. (2014). Ubyty Don Zhuana: Lesia Ukrainka i zhinocha literatura XX stolittia [To Kill Don Juan: Lesya Ukrainka and Women's Literature of the 20th Century]. https://www.youtube.com/watch?v=1Kpp4hz_4So&t=7s
- Karach, N. (2019). Psykhopoetykalna systema I. Vilde u povisti «Metelyky na shpylkakh» [I. Vilde's Psychopoetic System in the Novel "Butterflies on Pins"]. *Filolohichni dyskurs*, 9, 90–98. <https://doi.org/10.31475/fil.dys.2019.09.08>
- Polishchuk, N. (2014). Spokusa i askeza «Raiskoi yablinky»: modus zhinochoho modernistychnoho pysma mizhvoiennoi Halychyny [Temptation and Asceticism of the "Paradise apple": Mode of Female Modernist Writing of Interwar Galicia]. N. Polishchuk (Red.). *Raiska yablinka: Antolohiia ukrainskoi maloi «zhinochoi»*

- prozy *Halychyny mizhvoiennoho periodu* (s. 9–38). Lviv: LA «Piramida».
- Popov, Yu. (2001). Roman vykhovannia [Bildungsroman]. A. Volkov (Red.). *Leksykon zahalnoho ta porivnialnoho literaturoznavstva*. Chernivtsi: Zoloti lytavry. Retrieved from: <http://litmisto.org.ua/?p=17512> (Onlain-biblioteka ukrainskoi literatury)
- Prokhasko, T. (2014). Iryna Wilde: ukrainskyi pysmennyk feiletonnoi doby [Iryna Wilde: Ukrainian Writer of the Feuilleton Era]. https://www.youtube.com/watch?v=C-zpIKi_d6A
- Stasinevych, Ye. (2018). Iryna Wilde [Iryna Wilde]. <https://www.youtube.com/watch?v=HeHdTYNGLSQ>
- Shalimova, N. (2014). Roman iniciacii kak invariantnaya forma romana vospitaniya [Initiation Novel as an Invariant Form of Educational Novel]. *Vestnik Krasnoyarskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta im. V.P. Astafeva*, 4 (30), 265–268. Retrieved from: <https://cyberleninka.ru/article/n/roman-initsiatsii-kak-invariantnaya-forma-romana-vospitaniya/viewer> (in Russian).
- Czapliński, P. (2005). Wyzwania prozy polskiej lat dziewięćdziesiątych [Challenges for Polish Prose in the Nineties]. <https://culture.pl/pl/artykul/wyzwania-prozy-polskiej-lat-dziewiecdziesiatych>

Рукопис статті отримано 25 червня 2022 року

Рукопис затверджено до публікації 17 вересня 2022 року

Інформація про автора

Лук'янова Ольга Сергіївна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури та журналістики імені професора Леоніда Ушкалова Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди; вул. Валентинівська, 2, м. Харків, 61168, Україна; e-mail: oggalook@hnpu.edu.ua; <http://orcid.org/0000-0002-6095-0425>

Lukianova Olha, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Department of Ukrainian Literature and Journalism named after Professor Leonid Ushkalov, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University; 2, Valentynivska street, Kharkiv, 61168, Ukraine; e-mail: oggalook@hnpu.edu.ua; <http://orcid.org/0000-0002-6095-0425>